Het belang van publieke informatie over corporate governance

Jan Klaassen

COLUMN

Discussies over 'Corporate governance' zijn actueel in angelsaksische landen, maar ook in ons land. Governance wordt in mijn woordenboek vertaald als: 1 bestuur; 2 beheer, beheersing.

In Groot-Brittannië is men thans actief bezig het rapport van het 'Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance', het Cadbury Committee, te implementeren. Aanleiding voor het werk van dat committee was dat opzienbarende deconfitures van bedrijven, zoals bijv. het Maxwell imperium de vraag opriepen of er niet iets fundamenteel mis was met de bestuursstructuur van ondernemingen en met de informatie die belanghebbenden over het bestuur ontvangen.

In de Verenigde Staten is in het midden van de tachtiger jaren de Treadway Commission opgericht. Deze had officieel de beeldende naam The National Commission on Fraudulent Financial Reporting. Deze commissie deed de aanbeveling tot rapportage door het management over de effectiviteit van internal control. Omdat daarvoor kwaliteitsnormen nodig waren is een commissie opgericht (COSO) die een raamwerk voor definiëring van internal control heeft ontwikkeld en daarnaast standaarden heeft geformuleerd voor de evaluatie ervan. Tot nu toe is het echter nog niet gekomen tot verplichte rapportage over dit onderwerp in de VS. In Groot-Brittannië zijn de aanbevelingen van het Cadbury Committee overgenomen door de beursautoriteiten die verlangen dat ter beurze

genoteerde ondernemingen in hun jaarverslag melden in hoeverre zij aan de aanbevelingen van Cadbury hebben voldaan. Ingaande 1995 zal daartoe ook een statement inzake internal control en tevens een statement inzake de continuïteit van de onderneming behoren.

Corporate governance is een maatschappelijk relevant vraagstuk vooral voor grote, ter beurze genoteerde ondernemingen die door hun omvang en de grote kring van belanghebbenden grote invloed hebben op de welvaart van velen. De maatschappij heeft er belang bij dat deze ondernemingen goed worden bestuurd.

In ons land heeft dat besef ertoe bijgedragen dat wij voor grote vennootschappen het structuurregime kennen, waarbij de Raad van Commissarissen als toezichthoudend orgaan een belangrijke rol speelt. Daarnaast is in diverse branches een zelfstandig toezichthoudend orgaan of een overheidsorganisatie belast met het toezicht op bepaalde aspecten van het beleid van ondernemingen in die branche, bijv. De Nederlandsche Bank.

In de media wordt aan ondernemingsbestuur en toezicht vooral aandacht geschonken indien er een minder dan optimaal vertrouwen is dat het goed en betrouwbaar werkt.

In het buitenland heeft de hierboven gereleveerde discussie geleid tot publikatie van statements on internal control in de jaarverslagen van grote ondernemingen, waarin verantwoording over bepaalde aspecten van de verantwoordelijkheid van het management en van haar functioneren wordt afgelegd. Parallele mededelingen van de accountant en de wijze waarop het accountantsberoep in de accountantsverklaring de verwachtingskloof probeert te overbruggen,

Prof. Dr. J. Klaassen RA is directeur van KPMG Accountants NV en hoogleraar Externe Verslaggeving aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

heb ik in een vroegere column in dit blad al eens op de korrel genomen. Deze keer leek mij de discussie over de rapportering inzake internal control door het management de moeite van een bespiegeling waard.

In de praktijk worden verklaringen van het management over internal control in de VS en in Groot-Brittannië al veelvuldig opgenomen.

Blijkens onderzoek¹ in de Verenigde Staten hebben in 1993 tachtig van de Fortune 100 ondernemingen vrijwillig een statement inzake internal control gepubliceerd. Ook in Groot-Brittannië zijn er, vooruitlopend op verplichtingen om hierover te rapporteren, reeds in veel jaarverslagen verklaringen te vinden over dit onderwerp. Een van de weinige statements die ik over internal control in Nederlandse jaarverslagen heb aangetroffen was te vinden in de jaarrekening van Unilever over 1994. De 'Statements of directors' responsibilities' bevatten een hele pagina tekst, onderverdeeld naar: Annual Accounts, Going Concern en Internal Control.

In het kader van dit laatste onderdeel worden opmerkingen gemaakt over de volgende aspecten:

- het bestaan van een goede control environment, een duidelijke organisatiestructuur en een code of business principles;
- de rol van internal audit ten behoeve van de beoordeling van de effectiviteit van de control environment;
- de verantwoordelijkheid van het management voor het tot stand brengen van belangrijke procedures, waarbij een corporate risk committee een rol speelt;
- het bestaan van een budgetterings- en budgetbewakingssysteem, met tussentijdse rapportage;
- het bestaan van een audit committee dat overlegt met de interne en externe accountants.

Wat zijn de voor- en nadelen van deze nieuwe trend?

Vanuit de gebruikers gezien, zou deze informatie vooral interessant zijn als de lezer er conclusies aan zou kunnen verbinden over de kwaliteit van het bestuur en het toezicht. Daar schuilt echter een moeilijkheid. Slechts indien de onderneming zijn controlzaken goed op orde heeft kan een eenduidige verklaring daarover

worden gegeven, die ook de lezer kan geruiststellen. In dit verband is het goed om even na te gaan wat het COSO-rapport onder internal control verstaat. Het is 'a process, effected by an entity's board of directors, management and other personnel, designed to provide reasonable assurance regarding the achievement of objectives in the following categories:

- Effectiveness and efficiency of operations
- Reliability of financial reporting
- Compliance with applicable laws and regulations*

Als bovengenoemde omschrijving algemeen wordt geaccepteerd, dan nog is het moeilijk voor de lezer van het jaarverslag, indien de onderneming meldt niet helemaal aan de norm te voldoen, om de voorbehouden die de onderneming maakt ten aanzien van haar functioneren naar waarde te schatten. Voorlopig is men bovendien nog niet zover dat er een algemeen erkende norm bestaat voor het op orde hebben van de internal control. De vraag is gerechtvaardigd of dat niet altijd een subjectieve zaak blijft omdat het een afweging meebrengt van risico's en kosten. De vraag of het de moeite waard is bepaalde risico's te bewaken blijft een subjectieve zaak. Maar veel fundamenteeler is, dat het door de leiding bewust nemen van bepaalde ondernemingsrisico's die fout kunnen uitpakken, niet als een gebrek aan internal control wordt beschouwd.

Juist het nemen van zekere risico's is inherent aan succesvol ondernemen, zodat uiteindelijk voor de beoordeling van de onderneming ook de vraag telt of het management in staat is op het punt van de acceptabele risico's verantwoorde keuzen te maken en daarover te communiceren.

Het bovenstaande maakt het begrijpelijk dat er nog geen voorschriften zijn waarbij het management verplicht wordt over de effectiviteit van de internal control te rapporteren

Ondanks dat, kan ik me toch voorstellen dat bepaalde gebruikers positief over dit soort statements denken. Door de plicht verklaringen af te leggen wordt het management als het ware geconfronteerd met de noodzaak zelf op de hoogte te blijven, of zich op de hoogte te stellen. Zo zal de wens om over deze zaken te worden geïnformeerd er in een aantal gevallen toe kunnen leiden dat men zich van de lacunes in informatiesystemen bewust wordt, en het initiatief gaat nemen tot verbetering. Verder is het

voor gebruikers toch interessant om te kunnen zien welke ondernemingen wel, en welke niet in staat zijn onomwonden te verklaren dat hun internal control systemen op orde zijn.

Vanuit de verschaffers van informatie is er ook het een en ander over de voor- en nadelen van dit soort informatie te zeggen. Voor de verschaffers is deze soort informatie een vorm van public relations die je niet straffeloos kunt negeren als iedereen er aan meedoet. Ook kun je als onderneming niet tijdelijk afzien van het geven van verklaringen als in enig jaar feilen in het systeem blijken te bestaan. Voorts is wezenlijk dat met dit soort informatie een negatief beeld dat over het bedrijfsleven in bepaalde landen kennelijk bij grote groepen van het publiek bestaat, zou kunnen worden bestreden. Voor verslaggevende ondernemingen is echter vooral van belang dat de verstrekte informatie niet een te negatief beeld van de onderneming en het management mag oproepen. Communicatie over de kwaliteit van het bestuur is moeilijk, zeker in een vorm waarin niet goed feed back kan plaatsvinden, zoals bij het jaarverslag. Discussie over dit soort zaken met de Raad van Commissarissen zou dus voor het management te verkiezen zijn boven publieke statements, waarvan de interpretatie door het management moeilijk te voorspellen is. Slechts die ondernemingen die eenduidig goed nieuws kunnen brengen zullen derhalve behoefte hebben aan vrijwillige verstrekking van dit soort informatie. Dit verklaart wellicht mede dat vele Amerikaanse ondernemingen die statements over internal control publiceren, slechts een deel van de aspecten van de COSO-definitie bespreken, terwijl in Groot-Brittannië geen uitspraken over de effectiviteit van het controlsysteem verplicht zijn. Wel dient de directie de volgende elementen in haar statement op te nemen:

- erkenning van haar verantwoordelijkheid voor het interne financiële control systeem;
- uitleg dat het systeem slechts redelijke maar geen absolute zekerheid tegen foutieve informatie en verliezen kan geven;
- een beschrijving van de belangrijkste procedures die het bestaan van financial internal control moeten waarborgen;
- een bevestiging dat de leiding de effectiviteit van het systeem heeft beoordeeld.

Aangezien het moeilijk is voor vele lezers dit soort informatie te interpreteren, kan de vraag opkomen of adequaat toezicht op het bestuur, dit soort informatie overbodig maakt. Deze vraag is vooral interessant omdat wij in ons land, anders dan in Angelsaksische landen, een apart toezicht-houdend orgaan hebben in de vorm van de Raad van Commissarissen, waarbij commissarissen veel vertrouwelijke informatie ontvangen en die moeten gebruiken in het belang van de vennootschap als geheel. Dan kan de vraag worden gesteld of het maatschappelijk gezien niet beter ware te opteren voor verklaringen van de Raad van Commissarissen over het gehouden toezicht, dan voor verklaringen van het management zelf.

Ten slotte moet worden bedacht dat vertrouwen bij belanghebbenden wekken geen substituuut is voor het verschaffen van goede informatie over de belangrijke risico's die de onderneming loopt. Veel financiële risico's van ondernemingen schuilen niet in de zaken die via internal control beheerst kunnen worden, maar in de zaken die niet beheersbaar zijn, gegeven de strategie die de onderneming heeft gekozen, zoals allerlei externe ontwikkelingen. Door perfecte internal control worden de ondernemingsrisico's niet uitgeschakeld. Met name veel investeringen blijven een zaak van veredeld giswerk, ofwel visie. Informatie over de aard van de uit het gekozen beleid voortvloeiende risico's en over de wijze waarop het ondernemingsbestuur daarmee omgaat, is voor de belanghebbenden bij de onderneming van groot belang. Ook op dit punt heeft men in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië de laatste jaren veel gedaan om de informatieverschaffing te verbeteren.

Ik hoop dat in ons land bij pogingen tot verbetering van de informatieverschaffing, berichtgeving over externe risico's voorrang krijgt boven verbetering van de informatie door het management over internal control. De statements in jaarverslagen over dit laatste roepen nog te veel associaties op met de bezweering dat alles onder controle is, en over allerlei ondernemingsrisico's zou door diverse ondernemingen meer zijn te zeggen dan nu gebeurt.

NOOT

¹ Corporate Governance, The KPMG Review, KPMG, London, 1995